

PROFESOR DR HABIL. ARNO WILL (1905-1983)

W dniu 16 września 1983 r. zmarł w Łodzi Arno Will, emerytowany profesor nadzwyczajny Uniwersytetu Łódzkiego, ceniony germanista, wybitny znawca niemiecko-polskich stosunków literackich, zasłużony wychowawca licznych rzesz młodzieży akademickiej.

Arno Will urodził się 28 czerwca 1905 r. w Plauen (Vogtland) w rodzinie robotniczej, dokąd rodzice Jego, Teodor i Maria z domu Frinker, wskutek czynnego udziału ojca w wydarzeniach Rewolucji 1905 r. musieli uchodzić z rodzinnego Konstaktynowa k. Łodzi w obawie przed aresztowaniem. Arno Will po powrocie rodziców do Polski uczęszczał do ZGZ (Związek Gimnazjów Zawodowych) w Warszawie, gdzie w roku 1927 uzyskał świadectwo dojrzałości. W tymże roku rozpoczął studia germanistyczne na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Warszawskiego. Stopień magistra filozofii w zakresie filologii germańskiej uzyskał 28 czerwca 1935 r. za pracę pt. "Die Verwendung der Zeitformen bei Gottfried Keller". Już jako student zaczął Arno Will pracować w charakterze nauczyciela języka niemieckiego w gimnazjach i liceach warszawskich (m. in. w Gimnazjum p. Tegazzo-Chmielewskiej, w II Państwowej Szkole im. S. Szczepanowskiego, w Szkole Ubezpieczeń przy Towarzystwie Zagranicznych Kupców czy w Gimnazjum "Oświata"), zaś podczas okupacji działał w tajnym nauczaniu. Był więźniem gestapo w Krakowie.

Po wojnie Arno Will związał się z Łodzią, gdzie początkowo w latach 1945-1949 był zatrudniony jako nauczyciel języka niemieckiego (I Miejskie Gimnazjum Męskie oraz XV Państwowe Gimnazjum i Liceum), następnie zaś rozpoczyna pracę naukowo-dydaktyczną w Łódzkim szkolnictwie wyższym, pracując w Szkole Głównej Handlowej (Oddział w Łodzi), przekształconej następnie w Wyższą Szkołę Ekonomiczną (lata 1947-1951). Od roku 1948 był Arno Will lektorem języka niemieckiego na Politechnice Łódzkiej, gdzie w latach późniejszych pełnił funkcję kierownika Studium Języków Obcych. Równolegle od roku 1949 był lektorem na Uniwersytecie Łódzkim oraz w latach 1950-1952 wykładowcą w Katedrze Filologii Niemiec-

kiej Ul., do momentu likwidacji germanistyki w Łodzi. Od dnia 1 lipca 1963 r. pracuje Arno Will przy reaktywowanej Katedrze Filologii Germańskiej Ul., będąc od 1968 r. jej kierownikiem, zaś - po zmianach strukturalnych - od 1973 r. dyrektorem Instytutu Filologii Germańskiej oraz kierownikiem Zakładu Literatury Niemieckiej do końca XIX w. Na Uniwersytecie Łódzkim pracuje do momentu odejścia na emeryturę z dniem 1 października 1975 r.

Swą pracę naukową rozpoczął Arno Will już w okresie międzywojennym, uczęszczając na seminarium doktoranckie prowadzone przez wybitnego germanistę prof. Zygmunta Łempickiego. Zaawansowaną dysertację poświęconą niestety wydarzeniom wojennym. Stopień naukowy doktora filozofii w zakresie filologii germańskiej uzyskał Arno Will w dniu 26 stycznia 1950 r. mocą uchwały Rady Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Łódzkiego na podstawie rozprawy "Das Gleichnis im deutschen Volkslied der Blütezeit", napisanej pod kierunkiem prof. dr habil. Zdzisława Żygulskiego, ówczesnego kierownika Katedry Filologii Niemieckiej Ul. Będąc w dalszym ciągu lektorem na Politechnice Łódzkiej oraz Uniwersytecie Łódzkim, w roku 1962 Arno Will habilituje się na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu pracą pt. "Edward Bauernfeld jako komediopisarz". W dniu 1 lutego 1972 r. zostaje powołany przez Ministra Nauki na stanowisko profesora nadzwyczajnego.

Arno Will brał żywy udział w życiu Uniwersytetu Łódzkiego, m. in. w latach 1964-1968 pełnił przez okres 2 kadencji funkcję prodziekana Wydziału Filologicznego, udzielał się także w pracach Łódzkiego Towarzystwa Naukowego. Był promotorem licznych prac magisterskich oraz 6 ukończonych przewodów doktorskich (Zenon Rudnicki, Brygida Brandys, Krystyna Kamińska, Krzysztof A. Kuczyński, Krystyna Kudlińska oraz Anna Szymańska-Konrad), brał udział jako recenzent w wielu przewodach doktorskich oraz habilitacyjnych.

Działalność naukowa profesora Arno Willa charakteryzowała się kilkoma etapami tematycznymi; i tak okres pierwszy obejmuje badania nad niemiecką literaturą ludową, czego rezultatem są m. in. prace "Liryka niemieckich tkaczy" czy "Symbol zemsty i walki a symbol kary bożej w cyklu podań ludowych o biskupie Hatto". Można tutaj także wskazać na zainteresowania autora dziedziną niemieckiego folkloru, o czym świadczy cały szereg haseł z tego zakresu, opublikowanych na łamach "Zagadnień Rodzajów Literackich". Okres drugi przynosi rozprawy z zakresu dramatu austriac-

kiego, przy czym na plan pierwszy wybijają się takie prace, jak "Edward Bauernfeld jako komediopisarz", "Rzeczywistość historyczna w tragedii »Franz von Sickingen« Edwarda Bauernfelda", "Polska i Polacy w wiedeńskiej komedii ludowej J. A. Gleicha" czy "Wpływ teatru ludowego zanikającego baroku na twórczość Edwarda Bauernfelda".

Okres trzeci, najtrwalszy i najbardziej obfity w sensie publikacji, charakteryzuje się skoncentrowaniem wysiłku badawczego na niemiecko-polskich stosunkach literackich XIX w. Tutaj działalność naukowa Arno Willa należy do trwałych osiągnięć nauki polskiej. Mimo wcześniejszych, długoletnich badań germanistycznych dawał się odczuć brak wyczerpującej pracy nt. niemieckiej literatury prozatorskiej o tematyce polskiej XIX w., jako że dotychczas zajmowano się niemal wyłącznie tradycjami niemieckiej liryki polonofilskiej. Prace Arno Willa lukę tę wypełniły w całej rozciągłości, udowadniając m.in., że literatura niemiecka zajmowała się tematem Polski już w końcu XVIII w., a nie dopiero od czasów Powstania Listopadowego, jak dotychczas mylnie przypuszczano. Jak sam Arno Will pisał, zadbał on w swych pracach "o obiektywne spojrzenie na dzieje niemieckiej myśli o Polsce, o zilustrowanie zasadniczych kierunków rozwoju i orientacji tego [niemieckojęzycznego - K.A.K.] piśmiennictwa [...] Staralem się odczytać sposób reagowania niemieckich pisarzy na zjawiska zachodzące w Polsce, uwypuklić tendencje tego piśmiennictwa oraz wielowymiarowy obraz różnych, zmieniających się funkcji tej literatury. Do tego wykorzystałem utwory pod względem wartości artystycznej nawet drugo- i trzeciorzędne, ponieważ uważam, że literatura nienajdoskonalsza a również żenująco słaba, jest prawdziwą wizytówką lat, w których powstała, pozwala odczytać gusty i potrzeby szerszych mas".

Wśród wielu prac Arno Willa z zakresu niemiecko-polskich relacji literackich na czoło wybijają się trzy monografie: "Polska i Polacy w niemieckiej prozie literackiej XIX wieku" (1970), "Motywy polskie w krótkich formach literackich niemieckiego obszaru językowego 1794-1914" (1976) oraz "Kobieta polska w wyobraźni społeczeństw niemieckiego obszaru językowego (od XIV w. do 1939 r.)", która to wydana jesienią 1983 r. ukazała się niestety już po śmierci autora. Oprócz wymienionych trzech pozycji książkowych o stosunkach niemiecko-polskich w literaturze XIX w. był Arno Will autorem licznych, obszernych artykułów, drukowanych w kraju i za

granicą, by wspomnieć tutaj m. in.: "Powstania polskie w niemieckiej beletrystyce XIX wieku", "Polska warstwa językowa w niemieckiej beletrystyce o tematyce polskiej", "Karl Emil Franzos. Ein Beitrag zu den Gestalten der Polen in der österreichischen Literatur des XIX. Jh.", "Der polnische Novemberaufstand in der deutschen Anekdote", "Alexander von Opeln-Bronikowski und die Polenliteratur der ersten Hälfte des 19. Jh." czy "Wilhelm Goldbaum - propagator kultury polskiej w Austrii".

Profesor Arno Will wiedzę swą przekazywał podczas krajowych i zagranicznych odczytów (Austria, NRD), na zebraniach naukowych. Był członkiem Łódzkiego Towarzystwa Naukowego, Internationale Lehnau-Gesellschaft w Austrii, Towarzystwa Polsko-Austriackiego oraz Polskiego Towarzystwa Neofilologicznego.

Za swą działalność naukową, dydaktyczną oraz społeczną był Arno Will wielokrotnie odznaczany, aby wymienić tutaj m. in. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi, Medal Uniwersytetu Łódzkiego oraz Złotą Odznakę tejże uczelni.

Do wielkich zasług profesora Arno Willa należy Jego ponad 40-letnia działalność pedagogiczna w szkolnictwie średnim i wyższym. Był rzetelnym pedagogiem, przekazującym swym uczniom wiedzę i umiłowanie nauki. Poświęcał wiele uwagi pracy dydaktycznej, przyczyniał się do modernizacji studiów germanistycznych, dbał o poziom nauczania, czego dowodem mogą być m. in. liczne skrypty pisane zarówno na użytek różnych kierunków politechnicznych (lektoraty języka niemieckiego), jak i studentów filologii germanistycznej, np. skrypt "Arbeitsmaterial zur Lehrveranstaltung. Deutsche Literatur" (1976) - współautor.

Profesor Arno Will był nie tylko wybitnym znawcą niemiecko-polskich stosunków literackich, autorem cennych, nowatorskich prac, nasświetlających nieznane obszary niemiecko-polskiego pogranicza kulturalnego, ale także człowiekiem o rzadkiej kulturze osobistej, skromnym, lubianym pedagogiem akademickim. Był zasłużonym organizatorem germanistyki łódzkiej, w jej historii pozostawił mocny, wyraźnie wykrystalizowany ślad.

Odeszedł od nas ceniony naukowiec, niezastąpiony Mistrz. W sercach swych uczniów, przyjaciół i kolegów pozostanie we wdzięcznej pamięci na długo.

Krzysztof A. Kuczyński

Bibliografia

prac drukowanych prof. dr. habil. Arno Willa

1. Liryka niemieckich tkaczy, ZNUL 1957 S. I, nr 7.
2. Hasła: Geißlerlieder, Landknechtlieder, "Zagadnienia Rodzajów Literackich" 1958, t. 1, nr 1.
3. Hasło: Ansinglieder, "Zagadnienia Rodzajów Literackich" 1958, t. 2, nr 2.
4. Hasła: Arbeitslieder, Jägerlied, Kranzlied, Stegreifdichtung, "Zagadnienia Rodzajów Literackich" 1958, t. 3, nr 1.
5. Symbol zemsty i walki a symbol kary bożej w cyklu podań ludowych o biskupie Hanno, ZNUL 1959, S. I, nr 13.
6. Teksty do nauki języka niemieckiego dla Wydziału Mechanicznego, Łódź 1961.
7. Edward Bauernfeld jako komediopisarz, Łódź 1962.
8. Teksty do nauki języka niemieckiego dla Wydziału Włókienniczego, Łódź 1962.
9. Hasła: Bastellöslieder, Koselied, Kuhreihen, Martinslied, Weberlied, Weblied, Zauberlied, "Zagadnienia Rodzajów Literackich" 1963, t. 6, nr 1.
10. Karol Emil Franzos. Przyczynek do zagadnienia postaci Polaków w niemieckiej literaturze XIX wieku, ZNUL 1964, S. I, nr 36.
11. Teksty do nauki języka niemieckiego dla Wydziału Chemicznego, Łódź 1964.
12. Niemiecka powieść reportażowa lat 1918-1933 w walce o pokój, ZNUL 1965, S. I, nr 41.
13. Polska i Polacy w wiedeńskiej komedii ludowej J. A. Gleicha, "Prace Polonistyczne 1965, S. XX.
14. Najmłodszy "Pan Tadeusz" po niemiecku, "Osnowa" 1965 (przedruk w jęz. niem.: "Mickiewicz - Blätter" 1965, nr 28).
15. Prawda o Polsce w powieściach historycznych Heleny Wachsmuth, ZNUL 1966, S. I, nr 43.
16. Rzeczywistość historyczna w tragedii "Franz von Sickingen" Edwarda Bauernfelda, ZNUL 1966, S. I, nr 46.
17. Włókiennictwo. Wybór tekstów do nauczania języka niemieckiego, Łódź 1966.
18. Hasło: Strändchen, "Zagadnienia Rodzajów Literackich" 1967, t. 8, nr 2.

19. Hasła: Schlamperlied, Wallfahrtslieder, "Zagadnienia Rodzajów Literackich" 1967, t. 11, nr 2.
20. Powstania polskie w niemieckiej beletryście XIX wieku, "Prace Polonistyczne" 1967, S. XXIII.
21. "Arme Sünder" Marty Mahner-Mons, ZNUŁ 1967, S. I, nr 50.
22. Hasła: Totenlied, Treidelgesänge, "Zagadnienia Rodzajów Literackich" 1968, t. 9, nr 2.
23. Wpływ teatru ludowego zanikającego baroku na twórczość Edwar-da Bauernfelda, ZNUŁ 1968, S. I, nr 56.
24. Polska warstwa językowa w niemieckiej beletryście o tematyce polskiej, ZNUŁ 1968, S.I, nr 55.
25. Obraz Polki w niemieckiej literaturze XIX wieku, "Prace Polonistyczne" 1969, S. XXV.
26. Karl Emil Franzos. Ein Beitrag zu den Gestalten der Polen in der Österreichischen Literatur des XIX. Jahrhunderts, "Lensaum-Forum" 1969, nr 3-4.
27. Polaka i Polacy w niemieckiej prozie literackiej XIX wieku, Łódź 1970.
 Por. rec.: Z. R u d n i c k i, "Odgłosy" 1970, nr 32 ;
 K. A. K u c z y Ń s k i, "Współczesność" 1971, nr 5; T.
 B a u e r, "Poglądy" 1971, nr 19; G. L a b u d a, "Ro-
 czniki Historyczne" 1972, nr 38; S. T r e u g u t, "Pa-
 miątnik Literacki" 1972, nr 1; J. C h o d e r a, "Stu-
 dia Historica Slavo-Germanica" 1973, nr 2; W. M a s s e,
 "Zeitschrift für Ostforschung" 1973, nr 3; T. B ł a-
 ż e j e w s k i, "Zeitschrift für Slawistik" 1973, nr 6;
 T. S z a r o t a, "Dzieje Najnowsze" 1978, nr 3.
28. Der polnische Novemberraufstand im Lichte der deutschen Bel-
 letristik des XIX. Jahrhunderts, "Wissenschaftliche Zeitschrift
 der Ernst-Moritz-Arndt-Universität Greifswald, Gesellschafts-
 und Sprachwissenschaftliche Reihe" 1971, nr 4-5.
29. Powstanie listopadowe w niemieckiej anegdocie XIX wieku, ZNUŁ
 1972, S.I, nr 93.
30. Przemiany ideologiczne w "Blätter für literarische Unterhal-
 tung". Przyczynek do dziejów stosunków niemiecko-polskich w
 niemieckim czasopiśmiennictwie XIX wieku, ZNUŁ 1974, S.I, nr
 101.
31. [rec.] M. C i e ś l a, Dzieje nauki języków obcych w zary-

- sie. Monografia z zakresu historii kultury, Warszawa 1974,
 "Języki Obce w Szkole" 1975, nr 3.
32. Der polnische Novemberraufstand in der deutschen Anekdote"
 "Germanica Wratislaviensia" 1976, nr 26.
33. "Hamburger Wespen" a powstanie styczniowe w Królestwie, "Prace
 Polonistyczne" 1976, S.XXXII.
34. Motywy polskie w krótkich formach literackich niemieckiego ob-
 szaru językowego 1794-1914, Łódź 1976.
 Por. rec.: K. A. K u c z y ń s k i, "Zaranie Śląskie"
 1977, nr 3; A. W e b e r, "Ruch Literacki" 1978, nr 4-5;
 J. K a s p r z y k, "Kwartalnik Opoleński" 1978, nr 3; T.
 S z a r o t a, "Dzieje Najnowsze" 1978, nr 3; H. W y p i-
 j e w s k a, "Germanica Wratislaviensia" 1980, nr XL.
35. Arbeitsmaterial zur Lehrveranstaltung. Deutsche Literatur,
 Łódź 1976 (współautor: J. H r y ń c z u k).
36. Alexander von Opeln-Bronikowski und die Polenliteratur der
 ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts, "Germanica Wratislaviensia"
 1978, nr 34.
37. [rec.:] A. L. B ł a w a t, Motywy i przejawy polonofilstwa
 w twórczości Henryka Nitschmanna, Warszawa 1974 (masyzynopsis
 pracy doktorskiej), "Rocznik Elblęski" 1979, t. 8 (współautor:
 K. A. K u c z y ń s k i).
38. Die deutsche anonyme Polenlyrik 1863, ZNUŁ 1980, S.I, z. 54.
39. Udział Niemców w powstaniu listopadowym, "Studia Historica
 Slavo-Germanica" 1981, t. 10.
40. Wilhelm Goldbaum - propagator kultury polskiej w Austrii, "Acta
 Universitatis Lodziensis" 1982, Folia litteraria 9.
41. [rec.:] K. A. K u c z y ń s k i, Literatura Republiki Fede-
 ralnej Niemiec w Polsce, Łódź 1981, "Kwartalnik Opoleński" 1983,
 nr 1.
42. Kobieta polska w wyobraźni społeczeństw niemieckiego obszaru
 językowego (od XIV w. do 1939 r.), Łódź 1983.
43. Hasło: Pilotenlieder, "Zagadnienia Rodzajów Literackich" 1982,
 t. 25, z. 3.
44. Unbekannte Polenlieder. Ein Beitrag zu den deutsch-polnischen
 Beziehungen des 19. Jahrhunderts, "Acta Universitatis Lodzien-
 sis" - w druku (współautor: K. A. K u c z y ń s k i).